

Věc C-819/19

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora**

Datum doručení:

6. listopadu 2019

Předkládající soud:

Rechtbank Amsterdam (Nizozemsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

18. září 2019

Žalobkyně:

Stichting Cartel Compensation

Equilib Netherlands B.V.

Žalované:

Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.

Martinair Holland N.V.

Deutsche Lufthansa AG

Lufthansa Cargo AG

British Airways plc

Société Air France SA //BR//

Singapore Airlines Ltd

Singapore Airlines Cargo Pte Ltd

Swiss International Air Lines AG

Air Canada

Cathay Pacific Airways Ltd

SAS AB

Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden

SAS Cargo Group A/S

Předmět původního řízení

Původní řízení se týká žalob podaných u občanskoprávního soudu proti řadě leteckých společností (dále jen „žalované“) z důvodu porušování zákazu kartelových dohod. Navrhováno je zaprvé určit, že žalované jednaly protiprávně, a zadruhé náhrada škody.

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podle článku 267 SFEU se týká otázky, zda má vnitrostátní občanskoprávní soud pravomoc přímo použít článek 101 SFEU a konstatovat tak porušení ustanovení evropských pravidel hospodářské soutěže, ačkoliv k nim došlo před vstupem nařízení č. 1/2003 v oblasti letecké dopravy v rámci letů ze zemí mimo EU resp. EHP a do těchto zemí v platnost. Tato porušení bylo možno v této době posoudit pouze na základě ustanovení článků 104 a 105 SFEU.

Předběžná otázka

Mají vnitrostátní soudy ve sporu mezi poškozeným (v projednávané věci zasílatel, odběratel služeb letecké nákladní přepravy) a leteckou společností pravomoc - buď na základě přímého účinku článku 101 SFEU či každopádně článku 53 Dohody o EHP, nebo na základě (přímého účinku) článku 6 nařízení č. 1/2003 – neomezeně uplatňovat článek 101 SFEU nebo každopádně článek 53 Dohody o EHP na dohody leteckých společností nebo na jejich jednání ve vzájemné shodě ohledně přepravních služeb u letů provedených před 1. květnem 2004 mezi letišti v rámci EU a letišti mimo EHP příp. u letů provedených před 19. květnem 2005 mezi Islandem, Lichtenštejnskem a Norskem a letišti mimo EHP, příp. u letů provedených před 1. červnem 2002 mezi letišti v rámci EU a Švýcarskem, ačkoliv se jedná o období, v němž platilo přechodné ustanovení článků 104 a 105 SFEU, nebo tomu toto přechodné ustanovení brání?

Uváděná ustanovení unijního práva

Články 85 až 89 Smlouvy o EHS, nyní článek 101 až 105 SFEU

Nařízení Rady (EHS) č. 3975/87 ze dne 14. prosince 1987, kterým se stanoví postup pro použití pravidel hospodářské soutěže pro podniky v oblasti letecké dopravy (Úř. věst. 1987, L 374, s. 1; Zvl. vyd. 07/01, s. 262),

Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy (Úř. věst. 2003, L 114, s. 1; Zvl. vyd. 08/02, s. 205), zejména body odůvodnění a články 6 a 16

Dohoda mezi Evropským společenstvím a Švýcarskou konfederací o letecké dopravě (Úř. věst. 2002, L 114, s. 73), zejména články 1, 8 a 9

Uváděná ustanovení vnitrostátního práva

Žádná

Stručný popis skutkového stavu a původního řízení

- 1 Společnosti Stichting Cartel Compensation (SCC) a Equilib Netherlands B.V. (dále jen žalobkyně) se zabývají uplatňováním nároků na náhradu škody, které vznikly v souvislosti s porušováním práva hospodářské soutěže. Žalobkyně se dohodnou se svými „zákazníky“, že na ně postoupí své pohledávky a následně se snaží tyto pohledávky vymáhat soudní cestou.
- 2 Projednávané věci se týkají celosvětové kartelové dohody v oblasti letecké nákladní přepravy v letech 2000 až 2006. Rozhodnutím ze dne 9. listopadu 2010 uložila Komise mnoha leteckým společnostem peněžité sankce za dohody omezující hospodářskou soutěž, které se týkaly příplatků na pohonné hmoty a bezpečnostních příplatků u letů z členských států EU resp. EHS, do těchto států a v jejich rámci, jakož i letů do a v rámci Švýcarska. Tribunál Evropské unie (dále jen „Tribunál“) prohlásil v rozsudcích ze dne 16. prosince 2015¹ toto rozhodnutí za neplatné.
- 3 Dne 17. března 2017 přijala Komise nové rozhodnutí a za tuto kartelovou dohodu v letecké přepravě znovu uložila peněžité sankce. Proti tomuto rozhodnutí byly opět podány žaloby k Tribunálu.² Rozhodnutí v těchto věcech dosud nebylo vydáno. Komise se však u letů mezi členskými státy EU resp. EHS a jinými

¹– Rozsudky Air Canada v. Komise (T-9/11), Koninklijke Luchtvaart Maatschappij v. Komise (T-28/11), Japan Airlines v. Komise (T-36/11), Cathay Pacific Airways v. Komise (T-38/11), Cargolux Airlines v. Komise (T-39/11), Lan Airlines a Lan Cargo v. Komise (T-40/11), Singapore Airlines a Singapore Airlines Cargo PTE v. Komise (T-43/11), Deutsche Lufthansa a další v. Komise (T-46/11), British Airways v. Komise (T-48/11), SAS Cargo Group a další v. Komise (T-56/11), Air France – KLM v. Komise (T-62/11), Air France v. Komise (T-63/11) a Martinair Holland v. Komise (T-67/11).

²– Věci Air Canada v. Komise (T-326/17), Koninklijke Luchtvaart Maatschappij v. Komise (T-325/17), Japan Airlines v. Komise (T-340/17), Cathay Pacific Airways v. Komise (T-343/17), Cargolux Airlines v. Komise (T-334/17), Lan Airlines a Lan Cargo v. Komise (T-344/17), Singapore Airlines a Singapore Airlines Cargo PTE v. Komise (T-350/17), Deutsche Lufthansa a další v. Komise (T-342/17), British Airways v. Komise (T-341/17), SAS Cargo Group a další v. Komise (T-324/17), Air France – KLM v. Komise (T-337/17), Air France v. Komise (T-338/17) a Martinair Holland v. Komise (T-323/17).

zeměmi (dále jen „třetí země“) omezila na období kartelové dohody, které mohla posoudit na základě postupu zavedeného nařízením č. 1/2003. Před vstupem tohoto nařízení v platnost Komise posuzovala porušení práva hospodářské soutěže podle nařízení č. 3975/87, které se však týkalo výlučně mezinárodní letecké přepravy mezi letišti ve Společenství. Přezkum letů z a do třetích zemí z hlediska práva hospodářské soutěže byl v této době tedy možný pouze na základě přechodného ustanovení článků 104 a 105 SFEU.

- 4 Nařízením č. 1/2003 platilo pro lety mezi EU a třetími zeměmi od okamžiku jeho vstupu v platnost dne 1. května 2004, pro lety mezi členskými státy EHS a třetími zeměmi naopak až od 19. května 2005. Pro lety mezi EU a Švýcarskem platila od 1. června 2002 kartelová ustanovení článků 8 a 9 Dohody mezi Evropským společenstvím a Švýcarskou konfederací o letecké dopravě včetně prováděcích nařízení, která platila v tomto období. V době před tímto obdobím bylo Švýcarsko třetí zemí a rozhodnutí Komise se na něj proto nevztahovalo.
- 5 Žalobkyně v zásadě zaprvé navrhuje, aby bylo určeno, že žalované jednaly z důvodu kartelových dohod protiprávně i před uvedenými třemi daty, a zadruhé požadují náhradu škody (z důvodu škody [způsobené zasilatelům], kteří své pohledávky postoupili žalobkyni). Pohledávky žalobkyň se tak týkají uvedeného období od roku 2000 do roku 2006. Ve skutečnosti se jedná o tři spojená řízení - jedno, které zahájila společnost SCC, a dvě řízení zahájená společností Equilib - proti různým leteckým společnostem.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 6 Žalobkyně zejména tvrdí, že zákaz kartelových dohod upravený v článku 101 SFEU má přímý horizontální účinek na celé období kartelové dohody, takže předkládající soud má pravomoc uplatnit tento zákaz také na lety ze třetích zemí a do nich, které byly provedeny před daty uvedenými v bodě 4. Mají za to, že není nezbytné, aby bylo nejprve přijato rozhodnutí vnitrostátních úřadů pro hospodářskou soutěž nebo Komise ve smyslu článku 104 příp. 105 SFEU. Podpůrně žalobkyně argumentují, že předkládající soud každopádně nabyl podle článku 6 nařízení č. 1/2003 pravomoc uplatnit článek 101 SFEU se zpětnou účinností dne 1. května 2004, pokud tuto pravomoc neměl již dříve.
- 7 Žalované se domnívají, že článek 101 odst. 1 SFEU nemá přímý horizontální účinek. Předkládající soud má pravomoc uplatnit toto ustanovení až poté, co vnitrostátní orgány nebo Komise přijmou rozhodnutí podle článku 104 příp. 105 SFEU. Proti podpůrnému argumentu žalobkyň namítají žalované, že předkládající soud není podle článku 6 nařízení č. 1/2003 oprávněn prohlásit jednání, která v okamžiku, kdy byla učiněna, nebyla zakázána, se zpětnou účinností za zakázána. Přiznání zpětné účinnosti nevyplývá ze znění, ani z cíle nebo systematiky nařízení č. 1/2003 a bylo by v rozporu se zásadou právní jistoty.

Stručný popis odůvodnění předběžné otázky

- 8 Předkládající soud upozorňuje na skutečnost, že pravidla hospodářského soutěže byla před vstupem nařízení č. 1/2003 v platnost v oblasti letecké přepravy prosazována na základě nařízení č. 3975/87, které však neplatilo pro leteckou dopravu ze třetích zemí a do nich. U těchto letů se tak vnitrostátní orgány a Komise mohly opírat pouze o článek 104 resp. 105 SFEU, které obsahují přechodná ustanovení týkající se uplatňování práva hospodářské soutěže. Podle článku 104 SFEU rozhodují vnitrostátní orgány v souladu s vnitrostátními právními předpisy a ustanoveními článku 101, zejména odstavce 3, o přípustnosti dohod, rozhodnutí a jednání ve vzájemné shodě. Toto přechodné ustanovení platí, dokud nevstoupí v platnost předpisy vydané podle článku 103 SFEU.
- 9 V projednávané věci tedy vyvstává otázka, zda mají vnitrostátní soudy s ohledem na období, kdy platilo přechodné ustanovení článků 104 a 105 SFEU, pravomoc určit v občanskoprávním řízení mezi soukromými subjekty, že došlo k porušení evropských pravidel hospodářské soutěže.
- 10 Ze starší judikatury Soudního dvora Evropské unie (dále jen Soudní dvůr) vyplývají různé názory. Britský High Court of Justice of England and Wales prohlásil dne 4. října 2017, že není příslušný rozhodnout spor, v němž měla být vyjasněna stejná otázka. Toto rozhodnutí potvrdil britský Court of Appeal. Předkládající soud si však na základě stejné judikatury klade otázku, zda nemusí rozhodnout v opačném smyslu.
- 11 Předkládající soud uvádí tuto dřívější judikaturu Soudního dvora. Podle rozsudku Soudního dvora ze dne 30. ledna 1974, BRT v. SABAM (věc 127/73, EU:C:1974:6), jsou zákazy stanovené v čl. 85 odst. 1 a článku 86 Smlouvy o EHS [čl. 101 odst. 1 a článek 102 SFEU] svou povahou způsobilé vyvolávat přímý účinek ve vztazích mezi osobami a vytvářejí pro dotyčné osoby práva, která musejí vnitrostátní soudy zabezpečit (bod 16). V případě, že by výkon těchto práv jednotlivými osobami závisel na jejich veřejnoprávním vymáhání vnitrostátními orgány nebo Komisí, byly by tyto jednotlivci těchto práv zbaveni. Vzhledem k tomu mají vnitrostátní soudy pravomoc uplatnit článek 85 smlouvy o EHS [článek 101 SFEU] ve sporu mezi jednotlivci. Soudní dvůr však v tomto rozsudku konstatuje, že vnitrostátní soudy musí ve sporu, v němž se jeden z účastníků odvolává na pravidla hospodářské soutěže, postupovat zdrženlivě, pokud o stejné záležitosti rozhoduje také Komise nebo vnitrostátní orgán pro hospodářskou soutěž (bod 21).
- 12 Ve svém rozsudku ze dne 30. dubna 1986, Asjes a další (spojené věci 209/84 až 213/84, EU:C:1986:188), Soudní dvůr rozhodl, že „letecká doprava podléhá ze stejných důvodů jako jiné druhy dopravy obecným ustanovením Smlouvy o EHS, včetně těch o hospodářské soutěži“ (bod 45). Použit lze také články 88 a 89 Smlouvy o EHS [články 104 a 105 SFEU], dokud Komise nepřijala předpisy podle článku 87 Smlouvy o EHS [článek 103 SFEU]. Porušení práva hospodářské

soutěže lze proto konstatovat kdykoliv, zejména lze případně stanovit, že platí výjimky podle čl. 85 odst. 3 Smlouvy o EHS [čl. 101 odst. 3 SFEU].

- 13 Soudní dvůr nicméně zdůrazňuje, že vnitrostátní soudy nejsou oprávněny konstatovat porušení článku 85 Smlouvy o EHS [článku 101 SFEU], pokud o uplatňovaném porušení vnitrostátní orgán nebo Komise dosud nerozhodly, rozhodnout o nich však ještě mohou a mohou tedy udělit výjimku. Důsledkem opačného závěru by byl zákaz a neplatnost určitých ujednání, dříve než by bylo možno rozhodnout o tom, zda lze článek 85 smlouvy o EHS [článek 101 SFEU] celkově na tato ujednání použít. To by bylo v rozporu se zásadou právní jistoty. Ve svém rozsudku ze dne 11. dubna 1989, Ahmed Saeed Flugreisen a další v. Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs (věc 66/86, EU:C:1989:140) Soudní dvůr tuto judikaturu potvrdil.
- 14 Na základě výše uvedeného má předkládající soud za to, že Smlouva přiznává vnitrostátním občanskoprávním soudům vlastní pravomoc uplatnit pravidla hospodářské soutěže ve sporech mezi jednotlivci. Tato pravomoc je nezávislá na veřejnoprávním vymáhání příslušnými úřady pro hospodářskou soutěž. Ustanovení článků 104 a 105 SFEU umožňuje správněprávní i civilněprávní vymáhání, aniž by prvně uvedený způsob upřednostňovala.
- 15 Z důvodu této „zdvojené“ pravomoci však panuje nebezpečí protichůdných rozhodnutí a právní nejistoty. Právě předcházení takovýmto problémům bylo podle přesvědčení předkládajícího soudu rozhodující pro výše uvedený názor Soudního dvora, že vnitrostátní soudy nemohou konstatovat porušení pravidel hospodářské soutěže, pokud příslušné orgány ještě mohou udělit výjimkou na základě článků 104 a 105 SFEU, a to případně i se zpětnou účinností. V tomto smyslu rozhodl Soudní dvůr ve svém výše uvedeném rozsudku Ahmed Saeed, že článek 102 SFEU lze uplatnit bez omezení. V souvislosti s tímto ustanovením, které se týká zneužívání dominantního postavení, není stanovena žádná výjimka. Nemusí být proto přihlíženo k žádným rozhodnutím o výjimce ani nepřichází do úvahy porušení zásady právní jistoty. Podle názoru Soudního dvora tedy nemůže v této souvislosti přechodné ustanovení článků 104 a 105 SFEU bránit přímému použití článku 102 SFEU.
- 16 Vzhledem k výše uvedenému je předkládající soud přesvědčen, že v projednávané věci nic nebrání použití článku 101 SFEU vnitrostátním soudem. Nehrozí totiž právní nejistota, neboť žalované nepodaly v období relevantním pro kartelovou dohodu k vnitrostátním úřadům pro hospodářskou soutěž ani Komisi žádost o udělení výjimky a ani takovou žádost již podat nemohou.
- 17 Rovněž okolnost, že Komise svým rozhodnutím z roku 2017 stanovila, že nemá pravomoc rozhodovat o období před vstupem nařízení č. 1/2003 v platnost, ukazuje na to, že tuto pravomoc má právě vnitrostátní soud. V opačném případě by v současnosti neexistovala žádná instance - žádný příslušný orgán ani vnitrostátní soud -, která by mohla rozhodnout o použitelnosti zákazu stanoveného článkem 101 SFEU s ohledem na toto období. Utajování cenových dohod, které

byly právě v této době uzavřeny a které mohou porušovat pravidla hospodářské soutěže, by tak nemohlo být potrestáno.

- 18 Předkládající soud proto konstatuje, že má na základě uvedené judikatury Soudního dvora pravomoc, aby - dodatečně - rozhodl o dohodách uzavřených mezi leteckými společnostmi za období uvedená v předběžné otázce ohledně letů ze třetích zemí a do třetích zemí. V tomto období byl použitelný článek 101 SFEU, přičemž v době jeho platnosti nebyly uděleny žádné výjimky a tyto výjimky již nyní ani udělit nelze. Pouhá okolnost, že postup pro konstatování porušení a udělení výjimky byl pozměněn vstupem nařízení č. 1/2003 v platnost, se nedotýká uplatnění pravidel hospodářské soutěže v občanskoprávním řízení.
- 19 Vzhledem k tomu, že tento názor je odlišný od britské judikatury uvedené v bodě 10, je předkládající soud přesvědčen o nezbytnosti předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, aby bylo zajištěno jednotné uplatňování práva. Předkládající soud v této otázce také Soudní dvůr žádá, aby v odpovědi na otázku bylo přihlédnuto také k podpůrné argumentaci žalobkyň (viz body 6 a 7). Přísně vzato to nezbytné není, neboť stanovisko předkládajícího soudu je v souladu s její hlavní argumentací. Na návrh žalobkyň a z důvodů efektivity řízení byla tato úvaha přesto zahrnuta do předběžné otázky, ačkoliv v předkládacím rozhodnutí není podrobněji vyložena.

PRACOVNÍ DOKUMENT